

TÜRKÇE A1

UZUN TEZ

T.E.D. ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

YÜCEL'DE GÖSTERGEBİLİMSEL YAKLAŞIMLAR

ARAŞTIRMA KONUSU

- Tahsin Yücel'in *Önü, Benlem, Oğuzlama, Cuma* ve *Sonu* adlı beş öyküsünde göstergebilimsel metin çözümlemesi.

ÖĞRENCİNİN ADI

- Işık Batuhan Çakmak

DİPLOMA NUMARASI

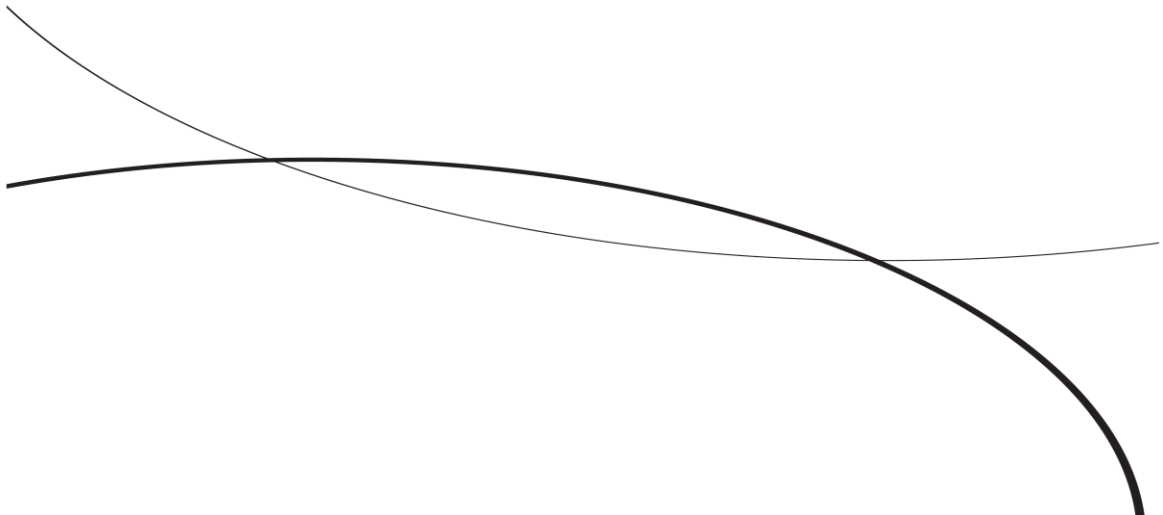
- D1129-024

KILAVUZ ÖĞRETMEN

- Hürmüz Ataman

SÖZCÜK SAYISI

- 3481

İçindekiler

Önü'nün Ötesinde Bir Yapıbozuculuk	1
a) İçerik	1
b) Karşıtlıklar	1
i) Görüntü – Gerçek Karşıtlığı	1
ii) Yüzeysel Yapı – Derin Yapı Karşıtlığı	2
Benlem'de Örnekçe Uygulayımı	3
a) Açıklama.....	3
b) Örnekçenin Öyküde Bulunan İşlevleri	4
I. Uzaklaşma: Aileden biri evden uzaklaşır.	4
II. Yasaklama: Kahraman bir yasakla karşılaşır.....	4
III. Yasak çiğnenir.....	5
VI. Saldırgan, kurbanını ya da servetini ele geçirmek için, onu aldatmayı dener. ..	5
VII. Kurban aldanır ve böylece istemeyerek düşmanına yardım etmiş olur.	5
VIII. Saldırgan aileden birine zarar verir.....	5
VIIIa. Aileden birinin bir eksiği vardır; aileden biri bir şeyi elde etmek ister.	6
IX. Kötülüğün ya da eksikliğin haberi yayılır, bir dilek ya da bir buyrukla kahramana başvurulur, kahraman gönderilir ya da gitmesine izin verilir.	6
X. Arayıcı kahraman eyleme geçmeyi kabul eder ya da eyleme geçmeye karar verir.....	6
XII. Kahraman büyülü bir nesneyi ya da yardımcıyı edinmesini sağlayan bir sına, sorgulama, saldırı vb. ile karşılaşır.	6
XVII. Kahraman ve saldırgan, bir çatışmada karşı karşıya gelir.....	7
XIV. Büyülü nesnenin alınması: Büyülü nesne kahramana verilir.	7
XVIII. Utku: Saldırgan yenik düşer.	7
c) Sonuç Gözlemleri	7
Oğuzlama'yı Çözerken	9
a) Altılı Eyleyenin Saptanması.....	9
b) Sonuç Gözlemleri.....	12
Cuma'nın Gizleminde Bir Dizge Arayışı	13

a) İçerik	13
b) Sözcüklerin Kurguladığı Dizge	13
1) Sık Kullanılan Sözcükler.....	13
i) DÜŞ	13
ii) KADIN.....	14
2) Sözcüklerin İncelenmesi.....	14
c) Düş'ü ve Kadın'ı Anlamlamak	15
d) Sonuç Gözlemleri	16
Sonu'nda Yerlem Avı.....	17
a) İçerik	17
b) Yerlemleri Saptarken	17
i) Kişi.....	18
ii) Süre.....	19
iii) Uzam	20
c) Sonuç Gözlemleri	22
Sonuç Yerine	24
Terimce.....	24
Kaynakça	26

Öz (*abstract*)

GÖSTERGEBİLİM SERÜVENİ

Göstergebilim, yalnızca yazını değil birçok alanı kapsayan bütüncül bir ağı andırır ilk bakışta; çünkü her alanla bir bağlantısının bulunduğu sezilir. Bu bağlantı öyle derin ve kökten bir ilintiyi barındırır ki insana “sözcük” adını verdiği kavramı unutturacak boyuttadır. Onlar artık tinsel bir iyelik olan *göstergelere* dönüşmüşlerdir.

Tahsin Yücel’in öyküleri, kendisinin de yapısalcı bir göstergebilimci olduğunu eklersek, göstergebilimsel incelemenin altında çok renkli parçalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bende inceleme isteği uyandıran birçok öykünün arasından, Tahsin Yücel’in beş öyküsü *Önü*, *Benlem*, *Oğuzlama*, *Cuma* ve *Sonu* öykülerini tezimde incelemeye uygun buldum ve incelemenin kapsamını da öykülerin içerikleriyle sınırlı tuttum. Amacım, öykülerin daha nesnel bir tutumla incelenebilme olanağını sağlamaktır.

Ülkemizde henüz adını çok duyuramayan göstergebilimin yazınsal kolu, bünyesinde birçok örnekçe barındırır. Bu çalışmada; *Önü* adlı öyküde Yapıbozculuk örnekçesi, *Benlem* adlı öyküde Biçimbilimsel Masal Çözümlemesi, *Oğuzlama* adlı öyküde Greimas’ın Altılı Eyleyensel Örnekçesi, *Cuma* adlı öyküde Dizge Saptayımı ve *Sonu* adlı öyküde ise Yerlem Çizelgelendirimi kullanılmasını uygun buldum ve yöntemleri Türkçeye çevrilen ya da çevrilmeyen kitaplardan edindim. Üniversitelerin kitaplıkları bu bakımdan yardımcı kurumlar olarak işlev gördüler.

Sonuçta ortaya çıkan ürünün benim için anlamı büyüktü. Tahsin Yücel’in öykülerini, kitabında kullandığı yöntemle çözümlemek hem Türk yazınına bir lise öğrencisi olarak büyük bir katkıda bulunmak hem de UB’nin uzun tez için bir öğrenciden beklediklerini yerine getirmek demektir. UB’nin tez kılavuzunda “Önerilenler” bölümünde doğrudan belirttiği, “*let their interest and enthusiasm show*” tümcesinin de bu savımı doğrular bir yanı var sanırım.

“*Uzun tez, öğrencinin kendi seçtiği bir konuda; bilişi, anlamayı ve hevesi gösterebilme olanağına iye olduğu temel bir çalışma örneğidir.*”¹ bu nedenle de bu tezin içeriği bütünüyle benim biliş, anlama ve eğlence anlayışımı ortaya koymaktadır.

Anahtar sözcükler: Göstergebilim, örnekçe, öykü, Tahsin Yücel

¹ The extended essay is the prime example of a piece of work where the student has the opportunity to show knowledge, understanding and enthusiasm about a topic of his or her choice. (*Extended Essay Guide*)

Önü'nün Ötesinde Bir Yapıbozuculuk

a) İçerik

Önü, toplumsal kimlik ögesi olan adlarla herkesleşmenin ana karakter Memedali üzerindeki somut öyküsü olarak belirir. Memedali özendiği kişilerin davranışlarını ve eylemlerini onların adlarına bağlar. Anlatı kişisi de Memedali'nin bu durumunu onun bir arkadaşı olarak dile getirir. Mezarlığa yığılan ölümler arasına giren yeşil poşulu bir kadının bir ölüye Memedali diye bağırmasıyla da Memedali artık adların büyüğünden sıyrılır.

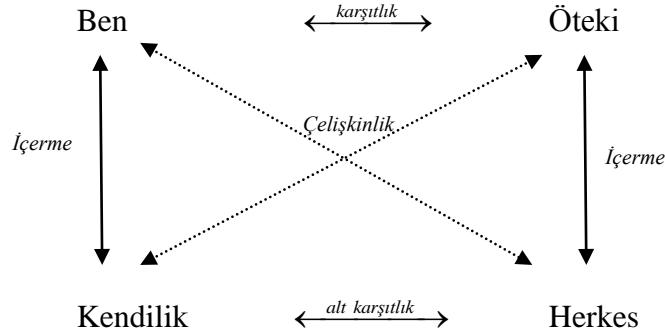
b) Karşıtlıklar

Bu öykü içinde birtakım karşıtlıklar bulundurmaktadır. Bu karşıtlıklar okurun öyküyü içselleştirmesine olanak tanıyan etmenlerdir. İki kutup arasında gidip gelen düşünce salkımları öyküyü derinlemesine anlamaya olanak kılar.

i) Görüntü – Gerçek Karşıtlığı

En belirgin karşıtlık olarak beliren görüntü – gerçek karşıtlığı öyküde Memedali'nin annesine neden adını başka bir şey koyup koymadığını sormasıyla gerçekleşir. Örneğin Ürüstem “*yeni bir pabuçla geldi mi Memedali her şeyi bırakır,*” (Yücel, 2000: 11) annesine koşup neden adının Ürüstem olmadığını sorar ya da Hacer Bacı'yı Cumali'nin kucağında görünce neden adının Cumali olmadığını sorar. Basit bir özen ile öykünmeden başka bir şey olarak görünmeyen bu karşıtlık aslında büyük önem taşıyan bir konu olarak karşımıza çıkar; çünkü bunun sonucunda Memedali kimliğini bulur. O da bir herkestir; ama adı Memedali olan bir herkestir. Gerçekte, adı Memedali olan başka insanların da bulunduğunu gördüğünde

şaşırması bundan ileri gelir. Hem kendisidir, hem de herkeştir. İşte bu nedenle öykünün söylemsel düzeyinden sıyrılıp derin yapıya indiğimizde aşağıdaki gibi bir göstergebilimsel dörtgen bize ışık tutar.

ii) *Yüzeysel Yapı – Derin Yapı Karşıtlığı*

Yüzeysel yapı, Memedali dışında Ürستم, Cumali ve benzeri kişilerin herkes dışında başka ve *özel* karakterler olduklarını gösteriyordu. Oysa öykünün sonunda ortaya çıkan bütün bu karakterler *herkes* kavramının bir üyesi olarak beliriyor; ancak bunu ayımsadığı için Memedali derin yapıya inildiğinde bu kavramdan ayrılıyor. Böylece Memedali bir bakıma özel oluyor herkes içinde. Anlatı kişinin anlattığı üzere yeşil poşulu kadının “Memedali!” çığığından sonra “*Memedali'nin elini elimden kurtarmasıyla yeşil poşulu kadına koşması bir olmuştu,*” (Yücel, 2000: 13) Burada gerçeği kendisi gözlemlediği gibi *ben* ve *öteki*'nin ne demek olduğuna koşmuştu bir bakıma. “*Belki artık tüm Memedali'lerin öldüğünü düşünüyordu, belki de, yeryüzünün tek Memedali'si kendi olmadıktan sonra, kendisine “Memedali!” diye seslenenlere yanıt vermenin gereksiz olduğunu.*” (Yücel, 2000: 13 – 14)

Benlem’de Örnekçe Uygulayımı

a) Açıklama

Tahsin Yücel’in *Benlem* adlı öyküsü açıldığında birçok alt katman bulundurur içinde. Bu katmanlar, okurun anlayışında binlerce anlambirime uzandığından binlerce çağrışıma ve anlama sürükler okuru. “[A]nlatıdaki çoğul anlamların okurlardaki bütün varış noktalarına ulaşmamız olanaksız[dır]” (Rifat, 2007: 160) Bu nedenle, bu öykünün çözümünde başka bir örnekçe kullanılması, ortaya konan ürünün nesnel bir değer taşıması ve daha kolay somutlanabilmesi bakımından büyük önem taşır.

Vladimir Propp, *Masalın Biçimbilimi* adlı yapıtında “biçimlerin incelenmesi ve yapıyı düzenleyen kuralların ortaya konmasının” (Rifat 2005: 302) olanaklı olduğunu söyler. Bu masalarda karakterlerin belirli işlevleri vardır. Masalın olay örgüsü içerisinde bu işlevlerin anlamını ve içeriğini göz önüne alan Propp, söz konusu anlatıların incelenmesi için bir işlevler örnekçesi geliştirmiştir. Bu işlevler örnekçesinin gözlemleri, kısaca şöyledir.

“1. *Kişiler kim olursa olsun ve işlevler nasıl gerçekleşirse gerçekleşsin, masalın değişmez, sürekli öğeleri, kişilerin işlevleridir. İşlevler masalın temel oluşturucu bölümleridir.*

2. (...) *masalın içerdiği işlevlerin sayısı sınırlıdır.*

3. *İşlevlerin dizilişi her zaman aynıdır. (...)*” (Rifat 2005: 306)

Yukarıda sözü edilen işlevleri sıralamadan önce şu belirtilmelidir ki, Propp bu örnekçenin temelini olağanüstü özellikler barındıran Rus masallarına dayandırmaktadır. Bütün masalları incelediği için de birçok işlevi barındırır bu örnekçe.

Burada incelenen anlatı, türü bakımından masal değil bir kısa öyküdür; ancak olayörgüsünde masalın işlevlerinin çoğunu barındırdığı saptanmıştır. Bilindik ve alışlagelmiş bir öykü açıklamasında bilimsel örnekçelere dayandırılarak çözümlenmeler yapılması her ne kadar bilindik bir şey olsa da, ilk kez bir Türk öyküsü Rus biçimbilimine göre incelenecektir. Bunun için bütün işlevler sıralanmayacaktır.² Bunun yerine öykümüzün masalsı olan yönünün incelenmesinde karşımıza çıkan işlevler sıralanacaktır.

b) Örnekçenin Öyküde Bulunan İşlevleri:³

I. Uzaklaşma: Aileden biri evden uzaklaşır.

Öyküde: Ağam, Ötegeçe toplumunun alışlagelmişini bozar ve İdiris’le konuşmaya gider. Korkulan ve çekinilen bir şeydir bu. İdiris’in zorba kişiliği, evinin çevresinin esenliksiz bir uzam olması, kötü kokuların yayılması ve geçmişten kalan anılar, İdiris’i çözümlemenin *saldırgan* konumundaki eyleyeni yapar.

II. Yasaklama: Kahraman bir yasakla karşılaşır.

Öyküde: “[B]u evin önünden geçmek şöyle dursun, yakınına gelmek bile düşünemeyeceğimiz bir şeydi.” (Yücel, 2000: 112)

² Burada, şu belirtilmelidir ki bütün işlevleri bir bir sıralamak hem gereksiz hem de kılıgısalığa aykırı olacaktır. Propp’un bu yönteminde anlamın ve olay örgüsünün önemi yadsınamaz. Ne var ki, çözümlemenin başında yine de olay örgüsünün özetine yer vermeyi gereksiz buluyorum. İşlevler sıralanınca zaten gerekenler ortaya çıkacaktır.

³ İşlevlerin numaraları Vladimir Propp’un öngördüğü örnekçeye göre verilmiştir.

III. *Yasak çiğnenir*

Öyküde: “ ‘Biliyorum, benden kaçmak istiyorsun,’ demişti, ‘İdiris’le konuştum diye. Bunda ne var ki?’ ” (Yücel, 2000: 113) Bunu söyleyen öyküde ‘Ağam’ adıyla yer alan, gerçekte Memedali’nin eniştesi olan eyleyendir. Böylece, bu çözümlemede *kahraman* olarak karşımıza çıkar.

VI. *Saldırgan, kurbanını ya da servetini ele geçirmek için, onu aldatmayı dener.*

Öyküde: “Düşünüyordum: insanların, nesnelerin, oldukları yerde, oldukları gibi taşlaştıkları bir anda, bir sonsuz sessizlik içinde, kucağında anamın tek tutamağı, Ötegeçe çocuklarının en büyük merak ve övünç kaynağı olan dikişi makinemizle, parlak çizmelerinin sesini evrenin donmuşluğunda yankılandıra yankılandıra, İdiris evimizin içinden çatal kapımız doğru yürüyordu.” (Yücel, 2000: 118)

VII. *Kurban aldanır ve böylece istemeyerek düşmanına yardım etmiş olur.*

Öyküde: Eşiğimizi aşar aşmaz sonsuzluğa atacaktı sanki adımını; sonsuzluğa ayak basmasından sonra da her şey bitecekti. (...) [T]ers yüz olmuş bir ortamda yaşayacaktık.” (Yücel, 2000: 118) Öyküde, kurban (yani Memedali ve anası) aldanmakla birlikte umarsızdır. Yapacakları bir şeyin olmadığını, İdiris gibi bir saldırgana karşı koyulamayacağını ayırımındadırlar.

VIII. *Saldırgan aileden birine zarar verir.*

Öyküde: “Anam şimdi yerde duran makinenin üzerine kapanarak, bir ölüye ağlar gibi, çığlık çığlığa ağlarken (...)” (Yücel, 2000: 119) Çoğu öyküde bu ‘zarar’ genelde fiziksel bir zararken burada İdiris’in ruhbilimsel rahatsızlığı, aileden biri olan ‘ana’da da tinsel bir etki yaratır.

VIIIa. Aileden birinin bir eksiği vardır; aileden biri bir şeyi elde etmek ister.

Öyküde: Elde edilmek için savaşılan nesne dikiş makinesidir. Neden savaşıldığı öyküde belirtilmez. Dikiş makinesi, İdiris'in çarpık düşüncesini dolduran, ona ruhsal haz veren; ancak tıpsal yönden değerlendirildiğinde İdiris'in anlaksal rahatsızlığına göndermede bulunan, örnekçemizin büyülu nesnesi konumundadır.

IX. Kötülüğün ya da eksikliğin haberi yayılır, bir dilek ya da bir buyrukla kahramana başvurulur, kahraman gönderilir ya da gitmesine izin verilir.

Öyküde: “Ama, tam sınır aşılırken, beklenmedik bir ışık patlamıştı birdenbire: sırtında rengini yitirmiş asker giysisi, elinde dalga dalga sarı ve kahverengi boyalı, tahta çantasıyla, ağam askerden dönüştü.” (Yücel, 2000: 118) Böylece kahramanın ‘Ağam’ olduğu öyküde yine vurgulanır ve Ağam harekete geçer.

X. Arayıcı kahraman eyleme geçmeyi kabul eder ya da eyleme geçmeye karar verir.

Öyküde: “(...) [A]ğamla İdiris kavgaların en korkuncuna başlamışlardı. Taşlar gibi indirilen, karşılıklı ve sayılmaz yumrukların korkunç sesini kulaklarımdan çok, etimde, kanımda duyuyor, dev adamın kara-kuru ağamı çok geçmeden cansız bir yığın olarak bırakıp gideceğini düşünüyordum.” (Yücel, 2000: 119) Karar aşaması, Ağam'ın hemen gerçekleştirdiği bir edimdir. Dolayısıyla eyleme geçmesi ve karar vermesi eşdeğerdir.

XII. Kahraman büyülu bir nesneyi ya da yardımcıyı edinmesini sağlayan bir sına, sorgulama, saldırı vb. ile karşılaşır.

Öyküde: Bu işlev, öyküde dikiş makinesi büyülu nesnesi merkezinde yukarıda

sıralananların bir özetini oluşturmaktadır. Ne var ki Ağam, burada dikiş makinesini almak istediğinden değil, İdiris'in yarattığı ruhsal bunalımı gidermeye yöneliktir.

XVII. Kahraman ve saldırgan, bir çatışmada karşı karşıya gelir.

Öyküde: “Ama umutsuzluğumun en son noktasında, birdenbire, ağamın o kocaman adamı bir kaya gibi devirip sırtına oturduğunu, başını kaldırıp kaldırıp yere vurduğunu, düşmanın zorlu bir çabayla, kendisini kapımıza doğru savurarak doğrulmasından sonra (...)”(Yücel, 2000: 119)

XIV. Büyülü nesnenin alınması: Büyülü nesne kahramana verilir.

Öyküde: Dikiş makinesi alınır ve sahibini bulur. Kahraman aracılığıyla Memedali ve anasına geri verilir.

XVIII. Utku: Saldırgan yenik düşer.

Öyküde: İdiris yenik düşer. “İdiris'in bu olaydan sonra bir türlü eski İdiris olamadığı herkesin bildiği bir şeydi, ama bu olayla görme ve konuşma yeteneğini yitirerek çıldırması arasında en azından bir buçuk yıllık bir süre bulunduğu da herkesin bildiği bir şeydi.” (Yücel, 2000: 119)

c) Sonuç Gözlemleri

Öykü çözümlenmelerinde daha önce kullanılmayan bu örnekçeyi kullanarak bir öykünün masalsı yönünü göstermiş olduk bir bakıma. Öykünün derin anlam katmanında yer alan içeriği, kişiler arası soyut ilişkileri ortaya çıkarmayan bu örnekçeyle yalnızca olay örgüsüyle ilgilendik. Yalnızca özet gibi algılanabilen bu çalışmayla gerçekte eyleyenleri

yansıtan kişiler düzenini ortaya çıkarmış, öyküde kahramanlık olgusunun üzerinde durmuş, İdiris adlı saldırganın öykü içindeki dönüşümünü ele almış olduk.

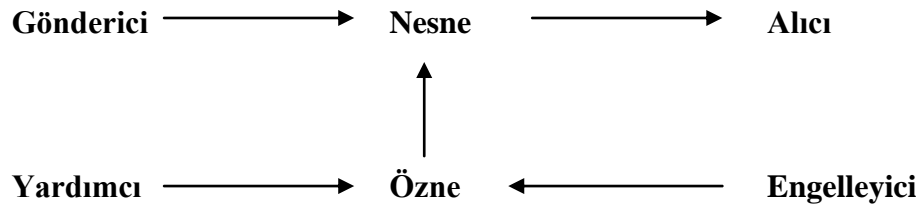
Şu unutulmamalıdır ki, Vladimir Propp'un öne sürdüğü bu örneklerdeki işlevler yukarıda belirtildiği kadar değildir. Ayrıca, bu örnekçe daha ileri aşamalarda belirtiminin kolay olması açısından birçok simge taşır.⁴

⁴ Örneğin çatışma işlevinin simgesi H, utku işlevinin simgesi J, kötülük işlevinin simgesi A harfleridir. Bu harfler (daha doğrusu simgeler) Rusça'dan olduğu gibi çevrilmiş, ancak Masalın Biçimbilimi adlı yapıtın Türkçe çevirisinde Türkçeye de çevrilmiştir; ancak bu simgeler, örnekçenin uygulamı alanında, işlevlerin kısaca belirtilmesi ya da matematiksel işleçlerle anlatı izlencesine dönüştürülmesi durumunda önem kazandığından, bu çalışmada belirtilmemişlerdir.

Oğuzlama'yı Çözerken

Oğuzlama, Tahsin Yücel'in daha sonra kaleme aldığı; ancak temel yerlemleri diğer öyküleriyle aynı olan *Komşular* adlı yapıttan alınmış bir öyküdür. Kurban Ağa'nın yaşamını ve bu yaşamdaki esinsel koşuk söyleme yetisini konu alan bu öykü, göstergebilimsel açıdan incelendiğinde çok katmanlı bir anlatı olarak belirir.

Bu çözümlemede, A.-J. Greimas'ın öne sürdüğü (altılı) eyleyensel örnekçeden⁵ yararlanmak, çözümlemeye başka bir boyut kazandıracaktır. Altılı eyleyensel örnekçenin genel bir çizgesi aşağıdaki gibidir.

a) Altılı Eyleyenin Saptanması

Bu anlatıda ilk özne aslında “yaşlı ozan”dır. İçöyküsel anlatıcı öncelikle onun uyanmasıyla alımladığı ezgiden söz eder. Daha sonra, “yaşlı ozan”ın daha delikanlı olduğu sıralarda, ‘Kurban Ağa’ adlı bir ozanın yaşamının anlatılmasıyla özne Kurban Ağa olarak değişir gibi görünür. Bundan böyle Kurban Ağa'nın öyküsü anlatılacaktır.

⁵ “Eyleyensel örnekçe, altı eyleyenin birbirleriyle ilişkilerinden oluşmuştur. Her masalın, her anlatının ya da daha genel bir bakışla, yazılı, sözlü, görsel, her söylemin aktardığı olay örgüsü bir öznenin, bir nesnenin ardında gerçekleştirdiği eylem ya da eylemler dizisi diye özetlenebilir.” (Öztoğat, 2005: 72)

Bu durumda;

Özne = Kurban Ağa

olarak saptanır.

Öykünün sonlarına doğru, hem içöyküsel anlatıcının hem de Kurban Ağa'nın düşüncelerine dayanarak gönderici eyleyeni saptayabiliriz. Kurban Ağa'nın koşuklarıyla ilgili "ölçü alma" olayı sırasında "*gözlerini uzaklarda bir noktaya*" (Yücel, 2007: 105) dikmesi, bu eyleyenin soyut bir kavram olduğunu, anlatının sonlarına doğru da bu kaynağın Kurban Ağa'nın "*esininden*" (Yücel, 2007: 127) kaynaklanması, göndericinin *esin* olduğunu doğrular. O halde;

Gönderici = esin

Nesnenin bulunması öncelikle çok kolay gibi gelse de aslında yapıtın derin anlam katmanında bizleri bir çelişkiye uğratar niteliktedir. Bunun nedeni, Tahsin Yücel'in bu çalışmada incelediğimiz öykülerinde hep bir "*ses*" (Yücel, 2000: 124), bir "*ezgi*" (Yücel, 2007: 95), bir duyunc niteliğinde örgeler bulunmasıdır. Burada, gerek yapıtın başında yaşlı ozana gelen ezgi, gerekse Kurban Ağa'ya esin kaynağı olan sesi "Benlem"deki türküden ya da "Dönüşüm"deki *Dokuzuncu*'dan ayıran bir kanıt yoktur elimizde. Dolayısıyla buna Ötegeçe'nin Türküsü demek yanlış olmayacaktır. Ne var ki bu öyküde bu edincin yarattığı bir koşuk vardır elimizde ve koşuğu eyleyensel örnekçenin nesnesi saymak daha yerinde olacaktır.

Nesne = koşuk

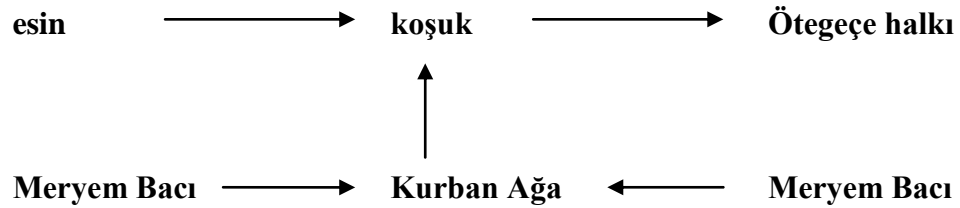
Alıcının belirlenmesi için anlatının bütününün okunması yeterlidir; çünkü Kurban Ağa'nın koşuklarını bütün Ötegeçe halkı dinlemektedir. Dolayısıyla alıcıyı Ötegeçe halkı olarak saptamak yanlış olmaz.

Alıcı = Ötegeçe halkı

Yardımcı ve engelleyici aynı eyleyen durumundadır. Kurban Ağa koşuk söylemeye “Meryem Bacı'nın birkaç saniyelik gülümsemesiyle” (Yücel, 2007: 110) başlayıp yine onun etkisiyle bitmişti. Dolayısıyla yardımcı ve engelleyiciyi Meryem Bacı olarak belirleyebiliriz.

Yardımcı = Engelleyici = Meryem Bacı

Böylece örnekçenin bütün öğeleri saptanmış olduğuna göre örnekçeyi aşağıdaki gibi gösterebiliriz:

Anlatılar bir durum değişikliği içerirler. D₁'den D₂'ye geçiş olarak da simgesel bir biçimde anlatılabilir. Bu durum değişikliği ise anlatı izlencesini getirir.

Yapıdaki özneleri, nesnelere ve durumları aşağıdaki gibi sınıflandırıp anlatı izlencesini belirleyebiliriz.⁶

Ö₁: Yaşlı ozan

N: Koşuk

Ö₂: Kurban Ağa

D₁: Terzilik

Ö₃: Meryem Bacı

D₂: Bahçıvanlık

Ö₄: Adile Bacı

⁶ Aşağıdaki ve diğer sayfadaki anlatsal işlemler öykünün matematiksel çözümlenmesinde önemli kolaylıklar sağlamaktadır ve görevleri Matematiksel Mantık'takinin hemen hemen aynıdır. Örneğin V = ayrı olma, yoksun olma durumunu belirtirken ∧ = birlikte olma, sahip olma gibi bağıntılar belirtebilir.

Öykünün en başında \ddot{O}_2 ve \ddot{O}_3 ayrıdır. Bu nedenle \ddot{O}_1 ve N de birbirlerinden ayrıdır.

$$(\ddot{O}_2 \vee \ddot{O}_3) \rightarrow (\ddot{O}_2 \vee N)$$

Daha sonra, \ddot{O}_3 'ün \ddot{O}_2 'yi kabul etmemesi \ddot{O}_2 'ye N'yi kazandırır.

$$(\ddot{O}_2 \vee \ddot{O}_3) \rightarrow (\ddot{O}_2 \wedge N)$$

\ddot{O}_2 'nin \ddot{O}_4 'le buluşması onu yine N'den alıkoyar.

$$(\ddot{O}_2 \wedge \ddot{O}_3) \rightarrow (\ddot{O}_2 \vee N)$$

Bu alt ilişkiler saptandıktan sonra anlatı izlencesi belirlenebilir. Temelde D_1 'den D_2 'ye bir geçiş söz konusudur.

$$D_1 \leftrightarrow D_2$$

Bu durumların içeriğinde \ddot{O}_2 ve \ddot{O}_3 arasındaki ilişkiyi D_1 , \ddot{O}_2 ve \ddot{O}_4 arasındaki ilişkiyi de D_2 sayarsak;

$$D_1 [[(\ddot{O}_2 \vee \ddot{O}_3) \rightarrow (\ddot{O}_2 \vee N)] \leftrightarrow [(\ddot{O}_2 \vee \ddot{O}_3) \rightarrow (\ddot{O}_2 \wedge N)]] \leftrightarrow D_2 [(\ddot{O}_2 \wedge \ddot{O}_3) \rightarrow (\ddot{O}_2 \vee N)]$$

biçiminde bir izlençe elde ederiz. Terimlemeyi doğru kullanırsak eğer anlatı izlencesinin gösterilişinin son durumu aşağıdaki gibi olur.

$$A\ddot{I}: D_1 [[(\ddot{O}_2 \vee \ddot{O}_3) \rightarrow (\ddot{O}_2 \vee N)] \leftrightarrow [(\ddot{O}_2 \vee \ddot{O}_3) \rightarrow (\ddot{O}_2 \wedge N)]] \leftrightarrow D_2 [(\ddot{O}_2 \wedge \ddot{O}_3) \rightarrow (\ddot{O}_2 \vee N)]$$

b) Sonuç Gözlemleri

Öyküdeki eyleyenlerin örnekçedeki saptanışı ve bunun ardından da anlatı izlencesinin belirlenişi başlı başına başka bir boyut kazandırdı çözümlemeye. Bu boyut sayesinde, matematiksel işleçlerin yazınsal metinlerde nasıl uyarlanabildiğini bildikten sonra yapıtın olay örgüsünü çıkarmak çok daha kolay oluyor. Tıpkı bir metin gibi anlatı izlencesinin okunmasıyla öykü anlaşılabilir. *Oğuzlama* adlı öykünün iç eklemlenimlerini yöntemsel bir tutarlılıkla ortaya çıkarmak amacıyla açıklarken öykünün matematiksel işleçlerin dizgeleşmiş yapısının prizmasından bakıldığında neyi nasıl anlatmak istediğini saptamış olduk.

Cuma'nın gizleminde bir dizge arayışı

a) İçerik

Memedali için her şey Lemde Bacı'nın birdenbire görünmesiyle başlar. “[S]uda bir batıp bir çıkan” (Yücel, 2000: 208) ve “ak bürgülü” (Yücel, 2000: 208) bir biçimde ortaya çıkışı Memedali'nin “uyanık insan bilincini yitirivermişti” (Yücel, 2000: 208) O soğuk havada Memedali Lemde Bacı'yı taşımaya başlar ve işte burada düşler ve geriye dönümlü anlatılar başlar. Memedali ile Lemde Bacı'nın bu olaydan önceki tanışıklıklarına ve Lemde Bacı'nın toplumsal kimliğine değinilir.

b) Sözcüklerin Kurguladığı Dizge

Hiç kuşkusuz, sözcüklerin kullanılışı ve sayısı öykünün anlatı dizgesinin önemli bir parçasını oluşturur; ancak neyin ne amaçla kullanıldığını da vurgulamak gerekir. Bu olguyu araştırmak için Tahsin Yücel'in “Cuma” adlı kısa öyküsü verimli bir örnek oluşturuyor.

1) Sık kullanılan sözcükler

i) DÜŞ

5 tane (Yücel, 2000: 208)

3 tane (Yücel, 200: 209)

1 tane (Yücel, 200: 210)

2 tane (Yücel, 200: 211)

Toplam: 11 tane

ii) *KADIN*

2 tane (Yücel, 2000: 208)

6 tane (Yücel, 200: 209)

Toplam: 8 tane

2) Sözcüklerin İncelenmesi

Sıkça yinelenen bu sözcükler genelde anlatılarda izleği destekler nitelikte olurlar. Öncelikle bütün ilişki, ilgi ve bağıntıları ortaya koyarak *düş* sözcüğünü ele alalım.

i) Öykünün ilk tümcesi ‘düş’ sözcüğünü içermektedir.

“ ‘Unutamam, o düş gibi bir şeydi bu da; unutamam,’ deyip duruyordu Memedali.”

(Yücel, 2000: 208)

ii) Birçok tamlama türetilmiştir.

“*düş evreni*” (3 tane) – (Yücel, 2000: 208)

“*düş izlenimi*” (1 tane) – (Yücel, 2000: 208)

“*düşü(m) azmak*” (3 tane) – (Yücel, 2000: 209)

“*düş(ün)e gelmek*” (1 tane) – (Yücel, 200: 210)

iii) Yalnız kendi anlamında kullanılmıştır.

“*düş*” (3 tane) – (Yücel, 2000: 208 ve Yücel, 200: 211)

iv) Lemde Bacı ile Memedali’nin düşsel konuşması.

“ ‘Geldin mi?’ – ‘Evet, geldim.’ ” – (Yücel, 200: 210 ve Yücel, 200: 211)

c) *Düşü ve Kadını Anlamlamak*

Ötegeçe toplumu için Lemde Bacı gerçekten de bir düşün cisimlenişi gibidir. Bunun birçok nedeni var. Bunlardan birisi, Lemde Bacı'nın, Tahsin Yücel'in birçok öyküsünün söylem düzeyinde pek bir rol üstlenmiyor olmasıdır. Bir Memedali, bir Urup Fadime, bir Çeten Ali gibi değildir kendisi. Bunun sonucu olarak da başka bir rol üstlenir aslında: bu rolü de mavi gözlerine ve güleç yüzüne borçludur denebilir. "*Lemde Bacı'nın dünyadan kopmuş yüzünde gencecik bir gülümseme*" (Yücel, 2000: 209 – 210) parladığı an " '*Cuma falı iyi çıkmış: gelecek,*' " der Ötegeçe halkı: aynı biçimde, bunun karşıtı durumda da " '*Cuma falı iyi değil: gelmeyecek.*' " (Yücel, 2000: 210) der. Böylece Lemde Bacı'nın toplumsal boyutta, anlaklarda yarattığı soyut imge onun düşselliğini kanıtlar.

Bir başka boyut ise Lemde Bacı'nın öznel düşselliğidir. Yitip giden ve dönmeyen kocası için her cuma içinde dua yazan kağıdı denize bırakır, gözden yitinceye kadar da beklerdi. "*Yıllardır yapardı bunu, hiç değişmezdi. Yakarısı değişirdi yalnız: her cuma biraz daha sert, biraz daha dertli, biraz daha uzun olurdu.*" (Yücel, 2000: 211) İşte bunun nedenini Lemde Bacı'nın öznel düşselliğine bağlamak doğru olur; çünkü otuz yıldır gelmeyen kaçakçı bir kocayı beklemektedir.

Kadın sözcüğü de aynıdır aslında. Lemde Bacı adıyla değil de yalnızca eşeyiyle vardır toplumda: her sabah Cahan'a doğru ilerleyen ve orada kocasını arayan bir *kadın* olarak. Bu nedenledir ki toplumda düşsel olarak yer alır.

Düşün ve kadının ilişki ve ilgisi bu biçimde saptandıktan sonra anlatının baş karakteri Memedali'yle bağlantı kurabiliriz. Memedali, Lemde Bacı'yı o soğuk sudan çıplak olarak taşımaya koyulduğu an aklına geleni hemen anlatır içöyküsel anlatıcı: "[Memedali] [a]nasına ya da bacısına, '*Su ısıtın: boy aptesi alacağım,*' dediği zaman, suyu ısıtırlardı ya gülerlerdi de: '*Adam olmuş da düşü azmış, boyu devrilesi!*' derlerdi." Böylece, Memedali'nin de Lemde

Bacı'nın eşeyselliğini nasıl algılayıp onu “düşü azma” olayıyla bağdaştırdığı ortaya çıkmaktadır.

d) Sonuç Gözlemleri

Öykülerde okura sezdirilmeye, en azından duyumsatılmaya çalışılan dizge büyük bir ölçüde sözcüklerin kurgulanımlarıyla olanaklıdır. Burada düş ve kadın sözcüklerinin, anlambirimleri bakımından söylemsel boyut olan sözcüklükten sıyrılıp imge, özellik ve hatta izlek haline bile gelebileceğini gözlemledik ve bunları kanıtladık.

Sonu'nda Yerlem Avı

a) İçerik

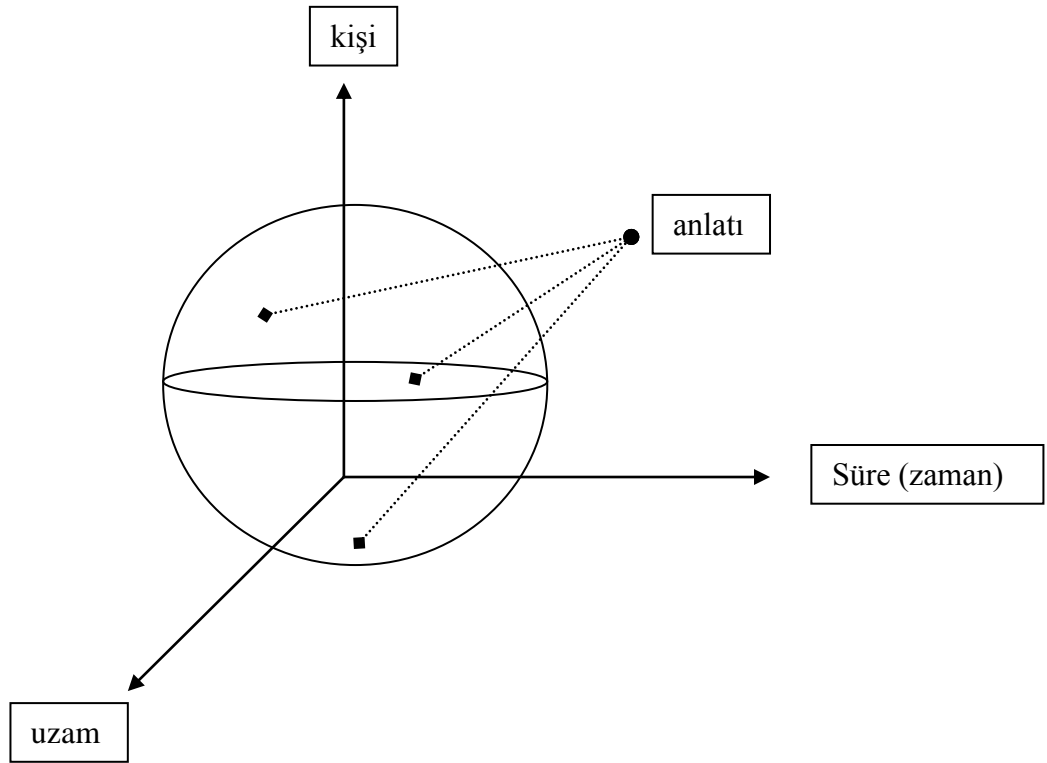
Sonu, Tahsin Yücel'in diğer öykülerinde değinmediği kadar soyut bir anlatı olarak karşımıza çıkıyor. Yalnızca baş kahraman Memedali'nin adını biliyoruz. Onun dışındaki kişiler de Memedali'ye göre 'Önündeki', 'Gerisindeki' ve 'kuyruktakiler'dir.

Öykü, bitmek bilmez bir kuyrukta bekleyen Memedali ve Gerisindeki arasındaki konuşmayla benlik kazanıp bu kuyrukta sürekli ilerlemeye yönelik bir eylekle sürüyor; ancak ikisi de neden ilerlediklerinin ayırımında değiller ve sürekli uslamalarını paylaşmaktadırlar. Ne var ki bu onları daha büyük çıkmazlara, daha derin kuyulara sürüklemektedir; çünkü ayrıntılarda boğulmaya başlamaktadırlar.

b) Yerlemleri Saptarken

Tahsin Yücel, *Anlatı Yerlemleri*'nin başında anlatıdaki temel yerlemlerle ilgili bu çalışmaya büyük ölçüde ışık tutacak bir açıklama yapar. "Kendisini algılayan biri bulunduğu sürece devingen bir çevrendir dünyamız; bizim algıladığımız ya da tasarladığımız dünyadır, nesnel bir dünya değil. (...) Bunun sonucu olarak, dünya konusunda her türlü bilginin en azından üç etkenin işlevi olduğu sözlenebilir: dünyanın kendisi (uzam), onu ele alan özne (belli biri) ve her ikisinin de yer aldığı zaman (belli bir an). Bu üç öğeden birinde en ufak bir değişiklik oldu mu dünya aynı dünya değildir artık. (...) Bu durumda, bu üç ulamın anlatının da temel yerlemlerini, yani onu yapısı içinde kavramamızı sağlayacak, temel öğelerini oluşturduğunu söylemek yanlış olmaz." (Yücel 1995: 17)

Böylece, bu saptamayla üç yerlemin de bulunduğu şöyle bir çizge elde edebiliriz.

i) *Kişi*

Bu öyküde kişiler⁷ çok fazla değildir. Anlatıda belirme sırasına göre çizelgeye dizersek:

Memedali
Gerisindeki
Kuyruktakiler (Herkes) (<i>yalnızca söz edilir</i>)
Memedali'nin babası (<i>yalnızca söz edilir</i>)
Önündeki
Biri

Bu kişilerin dışında, öyküyü anlatan kişi, diğer öykülerdeki içöyküsel anlatıcıdan farklıdır. Bu kez dışöyküsel bir anlatıcı sürdürmektedir öyküyü.

⁷ Bu öyküde kişilerin simgesel anlamları bulunmaktadır: özellikle Biri'nin ve Memedali'nin babasının; ancak bu çözümleme yalnızca yerlem saptama amacı güttüğü için burada simgesel anlamlardan söz edilmeyecektir. (B.Ç.)

ii) *Süre*

Süre, ya da olayın geçtiği zaman, bu öyküde doğrudan bildirilmemekle birlikte tam bir belirsizlik durumundadır. Zaman kiplerinden ve bazı süre belirteçlerinden yararlanarak ve kişilerin sözcülerinden yararlanarak zaman yerlemi saptanacaktır.

... “Düşündüğüm çıktı: biraz ilerledik.” (Yücel, 2000: 243)

... Dura dura sabırsızlandı adamlar, (Yücel, 2000: 243)

... “Kim bilir ne zamandır kuyrukta herkes.” (Yücel, 2000: 244)

... “Bu zaman üzerinde kesin bir bilgimiz yok, ama çok uzun, çok sıkıcı olduğunu biliyoruz.” (Yücel, 2000: 244)

... “Ayrıntılara girmeyi sevmez oldum çoktandır.” (Yücel, 2000: 244)

... “Ayrıntılara girdim mi hep böyle oluyorum.” (Yücel, 2000: 244)

... “Bu kuşku sık sık düşer içime” (Yücel, 2000: 245)

... “günde yirmi altı saat çalışıyorum.” (Yücel, 2000: 245)

... “beklemenin uzunluğu göz önüne alınınca” (Yücel, 2000: 245)

... “Sıran gelecek mi?” (Yücel, 2000: 246)

... “Sonsuza dek götüremezsin uslammanı” (Yücel, 2000: 246)

... “Sonsuz gibi görünen bir kuyruktu.” (Yücel, 2000: 246)

... “Hiç zamanım yok. Zamanım çok değerlidir, boşuna harcayamam.” (Yücel, 2000: 248)

... “Hesaplı gelir zamanını boşa harcamak istemez. Baksana nasıl koşuyor, ne çabuk ilerliyor!” (Yücel, 2000: 249)

iii) *Uzam*

Uzama bu öyküden biraz kazıyarak çıkarmak, uzamsal sözcükleri zorlayarak bulsak da uzamın işlevini yoksayamayız. Uzam, burada silik ve belirsiz bir özellik gösterse de izleği bu özellikleriyle destekler. Biliyoruz ki bu öyküde kuyrukla simgelenen gerçekte yaşamsal ya da yaşam sonrası bir süreci belirtmektedir. Dolayısıyla daha devingen, daha eytişimsel bir uzam algısı gerekmektedir. Kuşkusuz, bu öyküdeki uzam da bu işlevleri yerine getirmektedir.

... “Ama herkes yerli yerinde durmuyor.” (Yücel, 2000: 243)

... “En öndekini düşün” (Yücel, 2000: 243)

... öndekiler sıkışabilecekleri kadar sıkışmışlardı. (Yücel, 2000: 243)

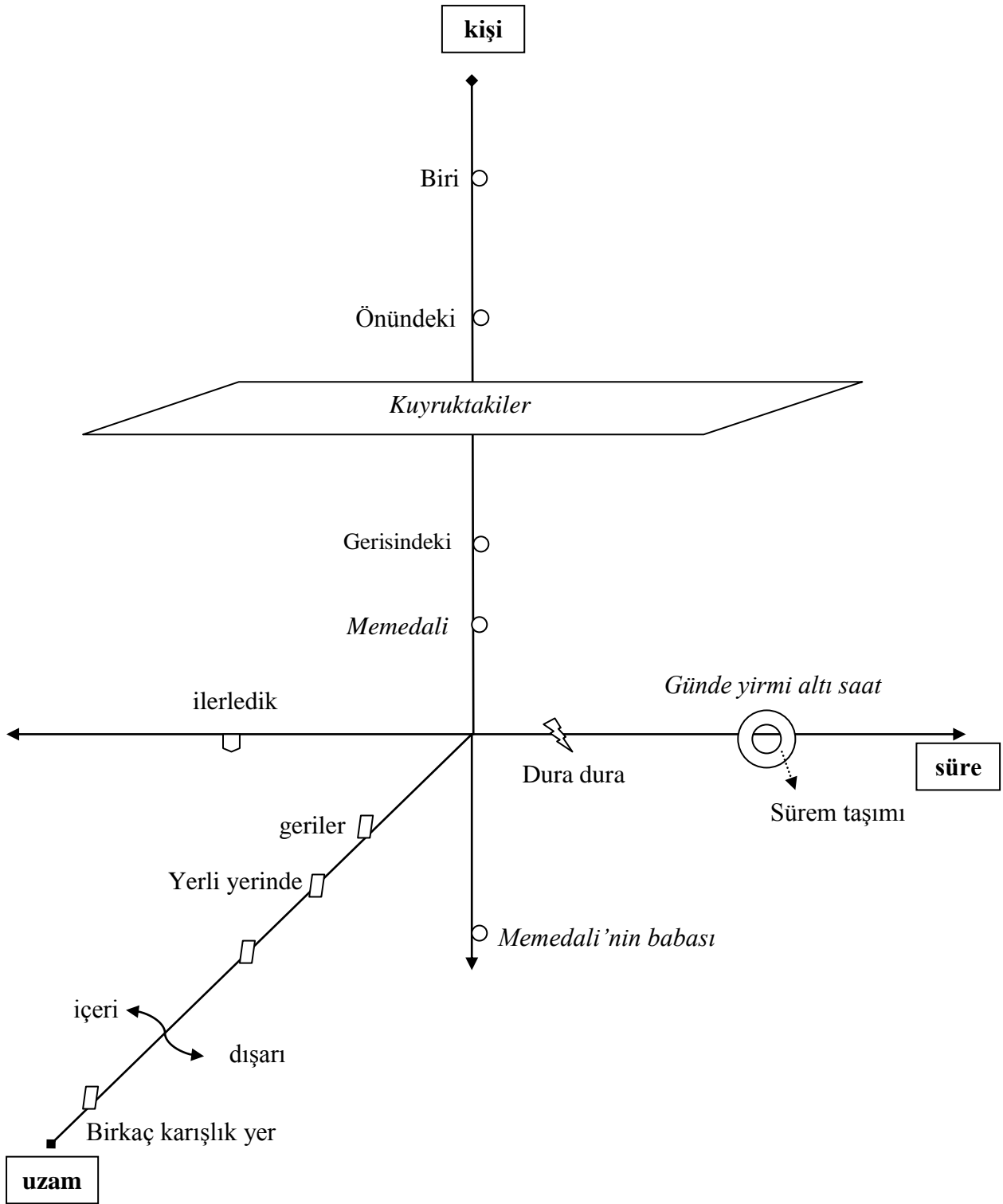
... “duvara ya da boşluğa” (Yücel, 2000: 243)

... “gerilere doğru gelindikçe” (Yücel, 2000: 243)

... “dışarı püskürtüldü” (Yücel, 2000: 244)

... “topu topu birkaç karışık yer” (Yücel, 2000: 244)

Böylece anlatı içi yerlemsel özellikler saptanmış ve bunlara dayanarak yerlemler bulunmuştur. Üç yerlemin anlatıyı oluşturduğunu biliyoruz. Buna dayanarak üç boyutlu yerlem eksenimize verilerimizi yerleştirebiliriz.

Çizgede görüldüğü üzere, öyküden saptadıklarımızı yerleştirdince anlatının yerlemlerini belirtmiş oluyoruz. *Uzam* ve *kişi* eksenlerinin uçları kapalıdır; çünkü daha ileri gidemezler (sınırlıdırlar); ancak *süre* (*zaman*) süreklidir. Dolayısıyla da ucu açıktır. Anlatı *kişi* ve *uzam* bakımından sınırlı; ancak *süre* bakımından sınırsızdır.

“[G]ünde yirmi altı saat çalışıyorum.” (Yücel, 2000: 245) sözcüğü zamanda eğretilemeli bir taşıma neden olduğundan onu *süre* ekseninde daha geniş bir belirtkeyle göstermek daha doğru olur. *Uzam* ekseninde yer alan dışarı – içeri kavramları da eksende bir taşıma yaratır. Bu nedenle onların da gösterimi eksenden dışarı yönü belirtecek durumda bulunmalıdır. *Kişî* ekseninde yer alan kuyruktakiler, *süre* eksenine koşut bir düzlem simgelerler. Bunun birkaç nedeni vardır: Birincisi, bunlar zamanın sonsuzluğunda hep vardır, hep de olacaktır. Dolayısıyla her zaman birimine denk düşen bir “kuyruktakiler” imgesi olmalıdır. İkinci nedeni ise öyküde geçen sözcüklerden çıkardıklarımızdır. “*Sonsuz gibi görünen bir kuyruktu*” (Yücel, 2000: 246), “*Düz bir çizgi gibi uzanıyormuş,*” (Yücel, 2000: 248), “[b]oşlukta kopuk bir çizgi,” (Yücel, 2000: 245) sözcükleri bunu doğrular.

c) Sonuç Gözlemleri

Bütüncül bir biçimde değerlendirdiğimizde, yerlem saptayımı bize gerçekten büyük bir ölçüde destek sağlamaktadır. Buradan anlatıyı oluşturan başlıca etmenleri saptayabileceğimiz gibi, anlatının olay örgüsünü, hatta biçimsel özelliklerini bir bulabilmek olasıdır.

Sonuç Yerine

“Keşke sözcük sınırı olmasaydı da bütün öyküleri çözümlerebilsem,” içsesi ve dürtüsüyle başladığım ve sürdürdüğüm bu çalışma amacına ulaştı. Tahsin Yücel’in beş öyküsü *Önü*, *Dönüşüm*, *Oğuzlama*, *Cuma* ve *Sonu* gerçekten de göstergebilimsel çözümleme altında bütün katmanlarını ve özelliklerini bir bir ortaya döktü. Bunun yanında, her öykü için ayrı bir inceleme yöntemi kullanmak hem inceleme bakış açısını hem de çözümleme niteliğini artırdığından çalışmaya harcanan emek de bu tezi bir diploma ödevi boyunduruğundan çıkarıp verimli ve öğretici bir yapıt durumuna getirdi benim açımdan.

Ödevin içeriğindeki tutumumu ve bilgimi sağlamlaştırmak için birçok göstergebilim kitabı okumam gerekti. Türkiye’de daha yeni yeni gelişen ve çeviri ya da birtakım özgün yapıtlarla temelleri atılan bu bilim dalını özümleyebilmek ve bu tezi ortaya koyabilmek için verdiğim uğraş ve çabaların boşa gitmediğinin mutluluğu ve kıvancı içerisindeyim. Umarım göstergebilim bir gün hak ettiği yere ulaşır ve birçok insanın anlaklarıyla *göstergelerin dizgesi* kavranır.

Terimce

Alıcı: destinataire (Fr.)

Anlambirim: sème (Fr.)

Anlamlama: signification (Fr.)

Anlatı: récit (Fr.)

Anlatısal: narratif (Fr.)

Dizge: sistem (Es. Tr)

Engelleyici: opposant (Fr.)

Eylem: action, verbe, prédicat (Fr.)

Eyleyen: actant (Fr.)

Eyleyensel Örnekçe: schéma actantiel (Fr.)

Gönderici: destinataire (Fr.)

Gösterge: signe (Fr.)

Göstergebilim: semiyoloji (Es. Tr)

Göstergebilimsel dörtgen: semiotic rectangle (İng.)

Gösteren: signifiant (Fr.)

Gösterilen: signifié (Fr.)

İçkinlik: immanence (Fr.)

İçöyküsel Anlatıcı: narrateur intradiégétique (Fr.)

İşlev: fonksiyon (Es. Tr)

İzlek: thème (Fr.)

Konu: sujet (Fr.)

Metin: texte (Fr.)

Nesne: objet (Fr.)

Örge: motif (Alm.)

Örnekçe: model (İng.)

Öykü: hikaye (Ar.)

Söylem: discours (Fr.)

Sözce: énoncé (Fr.)

Uzam: space (İng.)

Yardımcı: adjuvant (Fr.)

Yazın: edebiyat (Ar.)

Yerlem: coordinate (İng.)

Kaynakça

a) Yazınsal Yapıtlar

1. Yücel, Tahsin. "Önü". *Ben ve Öteki*, İstanbul: Can Yayınevi, 2. Basım: 2000 (ss: 11 – 14)
2. Yücel, Tahsin. "Dönüşüm". *Ben ve Öteki*, İstanbul: Can Yayınevi, 2. Basım: 2000 (ss: 65 – 98)
3. Yücel, Tahsin. "Cuma". *Ben ve Öteki*, İstanbul: Can Yayınevi, 2. Basım: 2000 (ss: 208 – 211)
4. Yücel, Tahsin. "Sonu". *Ben ve Öteki*, İstanbul: Can Yayınevi, 2. Basım: 2000 (ss: 243 – 249)
5. Yücel, Tahsin. "Oğuzlama". *Komşular*, İstanbul: Can Yayınevi, 2. Basım: 2007 (ss: 93 – 127)

b) Göstergebilim Kaynakçası

1. Erden, Aysu. *Kısa Öykü ve Dilbilimsel Eleştiri*. İstanbul, GENDAŞ Yayınları: 2007
2. Erkman-Akerson, Fatma. *Göstergebilime Giriş*. İstanbul, Multilingual Yayınları: 2005
3. Guiraud, Pierre. *Göstergebilim* (çeviren: Mehmet Yalçın). Ankara, İmge Kitabevi Yayınları, 2. Baskı: 1994
4. Günay, Doğan. *Göstergebilim Yazıları*. İstanbul, Multilingual Yayınları: 2002
5. Kiran, Ayşe (Eziler) ve Kiran, Zeynel. *Yazınsal Okuma Süreçleri*. Ankara, Seçkin Yayınevi: 2000
6. Moran, Berna. *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul, İstanbul İletişim Yayınları: 1999
7. Özdemir, Emin. *Eleştirel Okuma*. Bilgi Yayınevi, 6. Basım: 2005
8. Öztokat, Nedret Tanyolaç. *Yazınsal Metin Çözümlemesinde Kuramsal Yaklaşımlar*. İstanbul, Multilingual Yayınları: 2005
9. Rifat, Mehmet. *XX. Yüzyılda Dilbilim ve Göstergebilim Kuramları 1. Tarihçe ve Eleştirel Düşünceler*. İstanbul, YKY, 2. Basım: 2005
10. Rifat, Mehmet. *XX. Yüzyılda Dilbilim ve Göstergebilim Kuramları 1. Temel Metinler*. İstanbul, YKY, 2. Basım: 2005

11. Rifat, Mehmet. *Homo Semioticus ve Genel Göstergebilim Sorunları*. İstanbul, YKY: 2007
12. Rifat, Mehmet. *Metnin Sesi*. İstanbul, İŞ Bankası Kültür Yayınları:2007
13. Yücel, Tahsin. *Anlatı Yerlemleri*. İstanbul, YKY, 2. Basım: 1995
14. Yücel, Tahsin. *Eleştiri Kuramları*. İstanbul, İŞ Bankası Kültür Yayınları: 2007
15. Yücel, Tahsin. *Göstergeler*. İstanbul, Can Yayınları: 2006
16. Yücel, Tahsin. *İnsanlık Güldürüsü'nde Yüzler ve Bildiriler*. İstanbul, YKY, 2. Basım: 2007
17. Yücel, Tahsin. *Yapısalcılık*. İstanbul, Can Yayınevi: 2005
18. Vardar, Berke. *Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri*. İstanbul, Multilingual Yayınları: 1998